

Van aanvraag tot aanpak

U bent boseigenaar en heeft het idee dat er wat mis is met de gezondheid van het bos. U heeft ook eens gehoord van het Overlevingsplan Bos en Natuur en de regeling Effectgerichte maatregelen. Wat nu te doen?

De eerste stap

Ten eerste moet u weten of de problemen worden veroorzaakt door verdroging, verzuring of vermessing. De OBN-regeling is namelijk alleen bedoeld voor maatregelen die er op zijn gericht de effecten van deze 'ver-thema's' te verminderen of ongedaan te maken. Het valt echter niet mee om zelf vast te stellen waardoor de problemen worden veroorzaakt. Daarom kunt u een gespecialiseerd bureau inschakelen dat gaat onderzoeken wat er mis is met het terrein. Als blijkt dat een 'ver-thema' de oorzaak van de slechte toestand is, kunt u een procedure starten voor een subsidie-aanvraag bij LASER. Een andere, veel gebruikte mogelijkheid is contact opnemen met de bosgroep in uw regio. De bosgroepen geven de eigenaar voorlichting over OBN, inventariseren de terreinen en kunnen de aanvraag indienen. De bosgroep fungeert dus als intermediair tussen de eigenaar en LASER die de OBN-regelingen uitvoert.

De aanvraag

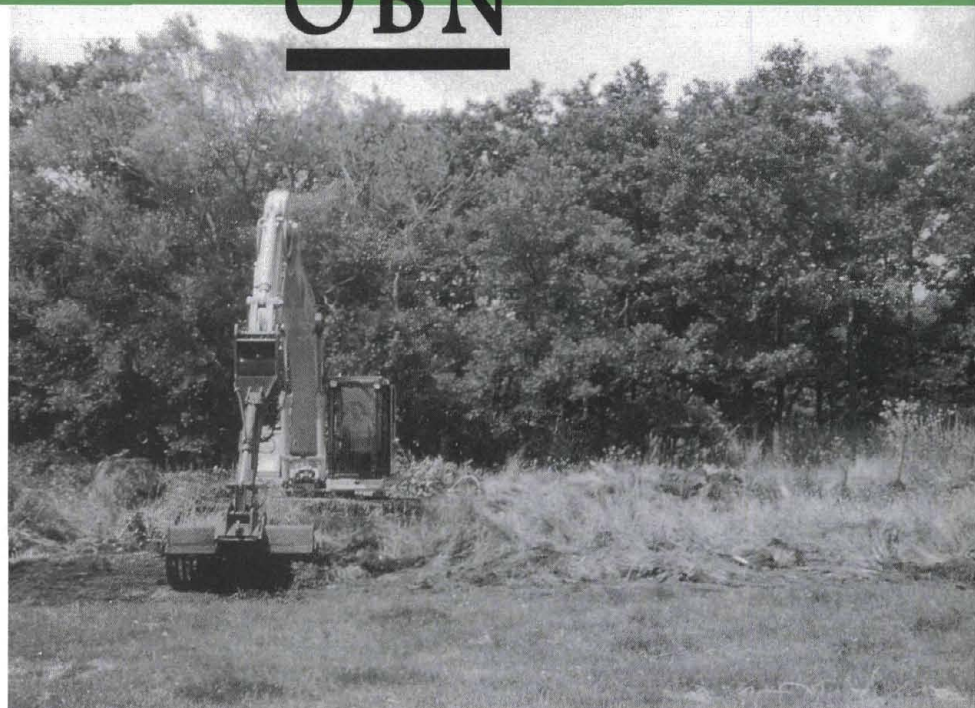
Degene die een bosgroep heeft ingeschakeld, is eigenlijk al voor een groot deel klaar. De bosgroep doet de rest en alleen op de momenten dat er beslissingen genomen moeten worden, wordt de eigenaar ingeschakeld.

De bosgroep overlegt ook regelmatig met de regionale beleidsdirecties van het ministerie van LNV over de projecten. De Unie van Bosgroepen verzamelt alle aanvraagformulieren van de bosgroepen en beoordeelt ze. Op basis van urgentie stelt de Unie een projectenlijst op en dient uiteindelijk één gezamenlijke aanvraag in bij LASER. Als u buiten de bosgroepen om de aanvraag wilt indienen, kunt u een aanvraagformulier en een handleiding bij LASER Zuid Oost opvragen. De handleiding geeft gedetailleerd aan wat er nodig is voor een aanvraag en is tevens een leidraad voor de planonderbouwing. In de planonderbouwing moet de eigenaar precies aangeven om wat voor terreintype het gaat, wat de problemen zijn en hoe hij dat denkt op te lossen met de effectgerichte maatregelen. Voor de eigenaren die een bosgroep hebben ingeschakeld, zijn de handleiding en aanvraagformulier in de meeste gevallen overbodig. Alle aanvragen moeten elk jaar tussen 1 januari en 1 maart zijn

ingediend bij LASER! U moet er rekening mee houden dat het hele vooronderzoek enkele maanden in beslag kan nemen. Het is dus zaak om in het voorjaar te starten om het jaar daarop op tijd de aanvraag in te kunnen dienen.

De beoordeling

Elk jaar stelt het ministerie vast welk deel van het OBN-geld naar de gezamenlijke aanvraag van de Unie van Bosgroepen gaat, welk deel naar Natuurmonumenten, de Provinciale Landschappen en tenslotte welk deel naar de categorie 'overigen'. Onder die laatste vallen eigenaren die de aanvraag zelf indienen. LASER beoordeelt de aanvragen eerst zelf en legt ze vervolgens steekproefsgewijs ter beoordeling voor aan een deskundige adviescommissie. De adviescommissie krijgt overigens wel alle aanvragen uit de categorie 'overigen' te zien. De commissie bestaat uit mensen van de directie Natuurbeheer van LNV, het IKC Natuurbeheer en de regionale beleidsdirecties. Als zij zich kunnen vinden in de aanvraag, krijgen de aanvragers het

*Uitvoering maatregelen in de praktijk
(foto: O. de Lange).*

groene licht. In 1998 zijn in totaal voor ongeveer 440 terreinen subsidies aangevraagd.

Het geld

Een positief bericht betekent concreet dat de overheid toezegt om negentig procent van de kosten te betalen. De Provinciale landschappen, Natuurmonumenten en andere publiekrechtelijke lichamen zoals bijvoorbeeld gemeenten, krijgen tachtig procent van de kosten vergoed. Het overige deel moet u, ook als de aanvraag via een bosgroep loopt, zelf betalen. Verder is het belangrijk dat de totale bijdrage van een aanvraag boven de tienduizend gulden liggen. Deze beperking geldt niet als u de aanvraag via de bosgroep laat verlopen. Die dient immers maar één aanvraag in en komt daarmee altijd boven de tienduizend gulden. Vanaf de goedkeuring heeft u ongeveer twee jaar de tijd om de maatregelen uit te voeren. Dan zal alles klaar moeten zijn en de eindrekening bij LASER liggen. Op basis van de werkelijk gemaakte kosten rekent LASER vervolgens af. Met die beperking dat er nooit méér uitgekeerd wordt dan dat er is toegezegd!

Bekalken van bossen als effectgerichte maatregel

G. van Tol

Bij de alarmerende berichtgeving in de jaren tachtig over verzuring van bossen werd als noodmaatregel al snel gedacht aan bekalking om zo de verzuring te neutraliseren. Alvorens over te gaan tot toepassing op praktijk-schaal is eerst onderzoek gedaan naar de effecten van bekalking in de inmiddels behoorlijk vermeste en verzuurde bossen. Het resultaat van dit onderzoek is dat in de OBN-regeling een genuanceerd advies over bekalking in bossen is opgenomen.

Als gevolg van depositie van zwaveldioxide en indirecte effecten van stikstofdepositie, blijkt de zuurgraad van bosbodems vaak dicht bij de kritische waarde te komen. Bovendien is de buffercapaciteit van bosbodems tegen verdere verzuring beperkt. Al sinds de jaren vijftig was duidelijk dat bekalking de pH van de bosbodem verhoogt.

De OBN-nieuwsbrief verschijnt tenminste viermaal per jaar als bijlage in De Levende Natuur en in het Vakblad Natuurbeheer (voorheen Bosbouw-voorlichting).

Eindredactie:
Geert van Duinhoven
Redactie-adres:
IKC Natuurbeheer
Postbus 30
6700 AA Wageningen
tel. 0317-47 48 23
(fax 0317- 42 75 61)

Daarmee wordt bereikt dat:

- de zuurgraad boven het kritische niveau voor wortelgroei (pH 3,2) blijft,
- de hoeveelheid opgelost Aluminium in ieder geval niet verder toeneemt,
- de bomen en planten voldoende calcium kunnen opnemen voor vitale levensprocessen.

Ondanks de vroegere ervaringen is besloten om te onderzoeken of de gewenste effecten ook echt worden bereikt in sterk verzuurde en vermeste bossen. Ook is aandacht besteed aan mogelijke neveneffecten van bekalking. Het onderzoek is uitgevoerd in twee omvangrijke experimenten in de gemeentebossen van Harderwijk en in de Boswachterij St. Anthonis. Daarbij werden doseringen gebruikt van drie, zes en negen ton kalk meststof per ha. Daarnaast zijn op verschillende locaties in Noord-Brabant kleinere experimenten uitgevoerd.

Bodemprocessen

Het onderzoek heeft inzicht gegeven in de effecten van bekalking op het proces van mineralisatie en uitspoeling in met stikstof verrijkte zandgronden. Deze processen vormen een sleutelfactor in de strooiselkringloop: ze bepalen de beschikbaarheid van voedingsstoffen voor de planten en ze zijn van invloed op de verzuring van de bodem. Bekalking leidt tot een duidelijke stijging van de pH in de strooisellaag. In de minerale grond duurt het enkele jaren voordat een stijging optreedt en vooral in oudere opstanden blijft de stijging beperkt tot 0,1 tot 0,2 eenheid.

De invloed van bekalking op de mineralisatie is niet eenduidig. In tegenstelling tot de verwachtingen is er meestal geen sprake van een duidelijk verhoogde mineralisatie. Wel neemt in oudere opstanden de productie van nitraatstikstof toe. Als gevolg daarvan is ook de concentratie van nitraat in het bodemvocht meestal hoger na bekalking. De absolute hoeveelheden lopen echter flink uiteen. In hele jonge opstanden, geplant na kaalkap, treden deze effecten niet of nauwelijks op. De verklaring hiervoor ligt in de strooiselomzetting na de kaalkap en de ontwikkeling van een kapvlaktevegetatie.

Effecten op flora

Bekalking leidt steeds tot een duidelijke toename van het calciumgehalte in de bomen. Dit verhoogt de weerstand van de bomen, maar komt lang niet altijd tot uitdrukking in een zichtbare verbetering van de vitaliteit (bladbezetting). Bekalking heeft weinig invloed op de groei van de bomen.

Na bekalking in oudere opstanden nemen stikstofminnende planten, zoals wilgenroosje en paardebloem, in aantal toe. De bedekking van deze ruderalesoorten blijft echter gering. Enkele mossoorten, zoals Campylopus en Polytrichum, nemen na bekalking duidelijk af. In hele jonge opstanden is vrijwel geen invloed van bekalking op de kruidlaag aanwezig. Door de strooiselomzetting na de kaalkap is een deel van de aanwezige stikstof al uitgespoeld en een ander deel inmiddels vastgelegd in de (stikstofminnende) kapvlaktevegetatie.

Bekalking leidt op korte termijn tot een duidelijke afname van het aantal soorten mycorrhiza-vormende paddestoelen in oudere opstanden. Dit is vermoedelijk vooral een gevolg van de extra stikstof die vrijkomt na de bekalking. De negatieve effecten op de kruidlaag en de mycorrhiza lijken niet van lange duur te zijn. Twee jaar na de bekalking vond al een stabilisering van het aantal soorten mycorrhiza-vormende paddestoelen. In enkele proefperken vestigden zich ook weer nieuwe soorten.

Effecten op fauna

Naarmate de hoeveelheid toegevoegde kalk toeneemt, blijkt het aantal karakteristieke loopkeversoorten af te nemen. Voor kleine slakkensoorten is bekalking juist weer gunstig en de aantallen nemen dan ook toe. Deze slakken zijn op hun beurt weer een belangrijke bron van kalk voor bijvoorbeeld mezen. De effecten van bekalking op de samenstelling van nematodenpopulaties zijn niet eenduidig.

Praktische toepassing

De mogelijkheid om bossen te bekalken is opgenomen als regeling binnen het kader van OBN. Betekent dat nu dat elke bosteigenaar gesubsidieerd zo maar tonnen kalk in het bos kan uitstrooien? Nee, zeker niet. Ten eerste zijn arme bossen met belangrijke natuurwaarden, de korstmossen en kraaiheide dennenbossen, uitgesloten van bekalking om het risico van ongewenste verrijking van deze typen te vermijden. Bekalking vindt verder alleen plaats nadat is vastgesteld dat de pH beneden de kritische waarde van 3,2 ligt of wanneer het calciumgehalte in de bladeren of naalden laag is. In die gevallen kan worden bekalkt met 3000 kg kalk per ha.